

ПОЈАВНИ ОБЛИЦИ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ¹

Јелена Младеновић²

Докторанд Правног факултета Универзитета у Нишу

Апстракт

Организовани криминалитет представља најопаснији облик испољавања професионалног криминалитета. Све до 2001. године овај облик криминалитета у Републици Србији није био предмет законске регулативе. Међутим, почетком 21. века уследило је доношење бројних законских и других прописа у овој области, а успостављени су и посебни органи, уско специјализовани за борбу против овог облика криминалитета, чија организација и рад представља предмет овог истраживања. Аутор је посебно указао на обим и појавне облике организованог криминалитета у Републици Србији у периоду од 2012-2016. године, обрадом статистичких података о правноснажно осуђеним лицима, којима располаже Виши суд у Београду. Такође, указао је и на разлоге који су допринели томе да поједини облици организованог криминалитета буду заступљени у већој мери. На основу анализе статистичких података Вишег суда у Београду, анализирана је казнена политика Републике Србије, и указано је на распрострањеност праксе закључивања споразума о признању кривичног дела са окривљенима, као једног од инструмената за смањење стопе организованог криминалитета. Увидом у статистичке податке Вишег суда у Београду и анализом законских и других прописа у овој материји, долазимо до закључка да се у Републици Србији организованом криминалитету приступа као озбиљном проблему, те да су видљиви напори државе да спречи деловање организованих криминалних група у будућем периоду.

Кључне речи: организовани криминалитет, кривично дело, закон, казна, криминална група

¹ Рад је резултат истраживања на пројекту „Заштита људских и мањинских права у европском правном простору” (бр.179046) који се реализује на Правном факултету Универзитета у Нишу, уз подршку Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

² jecaaa93s@gmail.com

1. Увод

Иако је организовани криминалитет, као облик професионалног криминалитета, појава која датира, историјски посматрано, још од 18.века, све до 90-их година прошлог века на територији Републике Србије негирано је чак и само постојање ове појаве. Међутим, у овом периоду, а посебно након распада Југославије на територији Републике Србије уследиле су бројне промене, које су, између осталог, утицале и на њен међународноправни положај, као државе. Између осталог- учестали грађански ратови на простору бивше Југославије, економска криза, санкције међународне заједнице изречене Републици Србији, настојање новог ауторитативног режима да те санкције изигра и очува власт, створили су услове за процват различитих облика организованог криминалитета (Грубач, 2009; 702). Међу факторима који нарочито погодују развоју организованог криминалитета издвајају се: сиромаштво, висока стопа незапослености, својинска трансформација, корупција, геотранзитни положај земље, непримењивање или селективно примењивање прописа, као и злоупотреба савремених технологија (Грубач, 2009; 703). Сви ови фактори кумулативно су били присутни на територији Републике Србије, посебно у последњим годинама 20. века, што је довело до експанзије организованог криминалитета- и то како по обиму, тако и када је о појавним облицима организованог криминалитета реч.

Упркос чињеници да је организовани криминалитет присутан на територији Републике Србије дужи временски период уназад, тек у првој деценији 21. века организовани криминалитет се схвата као широко распрострањена и опасна друштвена појава. Како би се организовани криминалитет спречио у будућем периоду, уследиле су бројне законодавне промене, успостављени су нови државни органи, као и посебна одељења при већ постојећим државним органима, који су уско специјализовани за борбу против организованог криминалитета. На тај начин формиран је солидан институционални оквир за борбу против организованог криминалитета на националном нивоу.

2. Позитивноправно регулисање организованог криминалитета у Републици Србији

Када је о законодавству Републике Србије реч, за означавање организованог криминалитета у свим законским и другим прописима посвећеним овој материји користи се скраћени термин „организовани криминал”. Већина теоретичара, који се баве проблематиком организованог криминалитета, овакав приступ нашег законодаваца

сматрају погрешним и истичу да ако се организовани криминал посматра као скуп кривичних дела, а организованост као заједничко обележје у односу на остала криминална понашања, прикладнији назив јесте организовани криминалитет (Шкулић, 2003; 65).

Иако је организовани криминалитет, као друштвени феномен, појава која егзистира у свету већ више векова уназад, као правни појам, уведен у законодавство Републике Србије тек почетком 21. века, са доношењем Законика о кривичном поступку из 2001. године, тако што је овај Законик садржао посебну главу у којој су били предвиђени инструменти за борбу против организованог криминалитета. Већ следеће - 2002. године уследило је доношење до тада најважнијег прописа у овој области - Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела . То је први закон у овој области којег карактерише интегралност - у целини је посвећен материји сузбијања организованог криминалитета, па се са правом сматра да његово доношење од круцијалног значаја за прави почетак правне борбе против организованог криминалитета у Републици Србији. Између осталог, доношење овог закона посебно је значајно због чињенице да је њиме формално институционализован посебан систем Републике Србије за борбу против организованог криминалитета. Наиме, са доношењем наведеног закона образовани су посебни органи, као и одељења при већ постојећим органима, који су искључиво надлежни да поступају у поступцима који се воде због кривичних дела са елементом организованог криминалитета.

Ступањем на снагу Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције из 2016. године, овај закон постаје главни извор права у Републици Србији, када је о материји организованог криминалитета реч, те са његовим ступањем на снагу престаје да важи Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела из 2002. године.

Организовани криминалитет, као појам, регулисан је и Кривичним закоником Републике Србије. У општем делу, Кривични законик садржи одредбе којима се одређују појам и елементи кривичног дела, основи кривице његовог учиниоца и систем кривичних санкција, те правила о начину, условима и поступку за примену кривичних санкција према учиниоцу кривичног дела са елементом организованог криминала (Јовашевић, 2011;612). Док је појам организованог криминала у процесно кривично законодавство уведен 2001. године, када је о материјалном кривичном законодавству реч, овај појам је уведен тек 2009. године,

доношењем измена и допуна Кривичног законика из 2009. године. Међутим, овај Законик не дефинише појам организованог криминалитета непосредно, већ даје посредну дефиницију овог облика криминалитета, тако што дефинише појам организоване криминалне групе. Том приликом, организована криминална група дефинисана је као група од три или више лица која постоји одређено време и делује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела за које је прописана казна затвора у трајању од четири године или тежа казна, ради непосредног или посредног стицања финансијске или друге користи.³ Стога, под организованим криминалом подразумева се вршење кривичних дела од стране организоване криминалне групе.

Када је о материји организованог криминалитета реч, нарочито су значајне одредбе Кривичног законика којима се регулише појам саучесништва, кривичне санкције које се могу изрећи учиниоцима кривичних дела са елементом организованог криминалитета, одузимање имовинске користи која је прибављена кривичним делом са елементом организованог криминалитета и кривична дела попут договора за извршење кривичног дела и удруживања ради вршења кривичних дела (Јовашевић, 2013; 311). Такође, од значаја су и одредбе о кривичним делима која добијају посебну квалификацију у случајевима када су извршена од стране организоване криминалне групе, што самим тим утиче и на казнену политику према учиниоцима кривичних дела (Јовашевић, 2013; 312).

3. Институционални оквир за борбу против организованог криминалитета у Републици Србији

Према сада важећем Закону о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, за борбу против организованог криминалитета у Републици Србији надлежни су следећи органи: Тужилаштво за организовани криминал, Министарство унутрашњих послова- организациона јединица надлежна за сузбијање организованог криминала, посебно одељење Вишег суда у Београду за организовани криминал (као првостепени орган), посебно одељење Апелационог суда у Београду за организовани криминал (као другостепени орган), као и посебна притворска јединица Окружног затвора у Београду.⁴

³ Чл.112, ст.35 Кривичног законика, Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016)

⁴ Чл.4 Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, Службени гласник РС, бр. 94/2016 и 87/2018 – др. закон

Према наведеном закону, кривично гоњење учинилаца кривичних дела са елементом организованог криминалитета спада у надлежност тужилаштва за организовани криминал. Осим тога, тужилаштво за организовани криминал надлежно је за поступање и у другим предметима, како је то предвиђено чланом 3 Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције. На челу тужилаштва за организовани криминал, у складу са начелом монократског уређења, налази се тужилац за организовани криминал. За тужиоца и за његове заменике могу бити изабрана она лица која су заменици Републичког јавног тужиоца, или јавни тужиоци, или заменици јавног тужиоца која испуњавају услове за заменике републичког јавног тужиоца, а према критеријумима која предвиђа Закон о јавном тужилаштву. Приликом предлагања кандидата за тужиоца, односно заменике тужилаштва за организовани криминал, предност имају кандидати који поседују стручна знања и искуство из области борбе против организованог криминала и корупције.⁵ У погледу организације, начина функционисања, избора, мандата и сл. тужиоца и заменика тужилаштва за организовани криминал, овај закон упућује на сходну примену Закона о јавном тужилаштву, као закона којим се детаљно дефинише организација јавних тужилаштава.

Ступањем на снагу Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције из 2016. године, почела су са радом посебна одељења за борбу против корупције формирана у оквиру виших јавних тужилаштва у Краљеву, Нишу и Новом Саду, поред већ постојећег посебног одељења при вишем јавном тужилаштву у Београду, а која поступају у предметима за подручја Апелационог суда у Краљеву, Апелационог суда у Нишу, Апелационог суда у Новом Саду, и Апелационог суда у Београду. Радом посебног одељења вишег јавног тужилаштва за сузбијање корупције руководи руководилац одељења кога поставља виши јавни тужилац. Ова законодавна промена, по многим, представља добро решење, јер се на тај начин поспешује ефикасност органа кривичног гоњења. Дотадашње законодавно решење, по којем је само један део једног вишег јавног тужилаштва (од 30 виших јавних тужилаштва на целој територији Републике Србије) имао стварну и месну надлежност за целу државу када је о овој групи кривичних дела реч, није се показало као најефикасније решење у пракси за сузбијање организованог криминалитета.

⁵ Чл.5, ст.3 Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, Службени гласник РС, бр. 94/2016 и 87/2018 – др. закон)

Министарство унутрашњих послова - организациона јединица надлежна за сузбијање организованог криминала један је од органа који су надлежни за поступање у поступцима који се воде поводом кривичних дела са елементом организованог криминала, као и у другим поступцима у којима поступа тужилаштво за организовани криминал, као тужилачки орган. Реч је Служби за борбу против организованог криминала, као унутрашњој јединици која се оснива и постоји као део Министарства унутрашњих послова и чији се рад уређује посебним актом Министарства унутрашњих послова. Министар надлежан за унутрашње послове, уз прибављено мишљење Тужиоца за организовани криминал, поставља и разрешава старешину организационе јединице надлежне за сузбијање организованог криминала и доноси акт којим ближе уређује организацију и рад организационе јединице надлежне за сузбијање организованог криминала, у складу са законом.⁶ Кроз своје унутрашње јединице, Служба за борбу против организованог криминала се бори против свих облика организованог криминалитета на територији Републике Србије и своју активност обавља на територији читаве државе. У циљу веће ефикасности, формирана су посебна одељења специјализована за поступање у појединим предметима, и то: Одељење за сузбијање организованог финансијског криминала, Одељење за сузбијање организованог општег криминала, Одељење за сузбијање кријумчарења наркотика, Одељење за борбу против високотехнолошког криминала, Одељење за стално дежурство и телекомуникације и Јединица за финансијске истраге.

4. Организовани криминалитет у Републици Србији у периоду од 2012-2016. године

Да би се стекао један, макар и површан утисак о стању организованог криминалитета на територији Републике Србије, свакако је корисно указати на статистичке податке којима располажу судски органи, надлежни за вођење судских поступака за кривична дела са елементом организованог криминалитета.

У периоду пре доношења Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције из 2016. године, судски поступак за кривична дела са елементом организованог криминалитета вођен је искључиво пред посебним одељењем Вишег суда у Београду. У складу са подацима којима располаже

⁶ Чл.6, ст.3 Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, Службени гласник РС, бр. 94/2016 и 87/2018 – др. закон)

Виши суд у Београду, у периоду од 2012. до 2016. године правноснажно је осуђено чак 227 лица за кривична дела са елементима организованог криминалитета.

Број правноснажно осуђених лица за кривична дела са елементима организованог криминалитета у периоду од 2012. до 2016. године							
Кривично дело (члан Кривичног законика)	РАСПОН КАЗНИ ПО КРИВИЧНИМ ДЕЛИМА						
	До једне године	1-3 год.	3-5 год.	5-10 год.	10-20 год.	20-30 год.	30-40 год.
114					1	1	
134			1	2			
184		2					
204		3	2	2			
206			1				
208		1	1	1			
221			1	2			
223		1					
225		8	4	2			
229		2	1				
230		7		1			
234		10	3	7			
246			8	23	13		
310							3
346	2	5	1				
348		3	1	1			
350		2	62	9			
355	1	3					
359		6	3	1			
364	1	7					
367				1			
388					4		

Када посматрамо структуру кривичних дела, уочавамо да су у овом периоду правноснажно осуђена лица за кривична дела из групе кривичних дела против живота и тела (два правноснажно осуђена лица), кривичних дела против слобода и права човека и грађанина (три правноснажно осуђена лица), кривичних дела против полне слободе (два правноснажно осуђена лица), кривичних дела против имовине (14 правноснажно осуђених лица), кривичних дела против привреде (46 правноснажно осуђених лица), кривичних дела против здравља људи (44 правноснажно осуђена лица),

кривичних дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије (3 правноснажно осуђена лица), кривичних дела против јавног реда и мира (86 правноснажно осуђених лица), кривичних дела против правног саобраћаја (4 правноснажно осуђена лица), кривичних дела против службене дужности (19 правноснажно осуђених лица) и кривичних дела против човечности и других добара заштићених међународним правом (4 правноснажно осуђена лица).

Међу правноснажно осуђеним лицима за кривична дела са елементом организованог криминала процентуално су најзаступљенији учиниоци кривичних дела из групе кривичних дела против јавног реда и мира (кривично дело удруживање ради вршења кривичних дела, кривично дело недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја и кривично дело недозвољени прелаз државне границе и кријумчарење људи), чији укупан удео у структури правноснажно извршених кривичних дела са елементом организованог криминала у наведеном периоду износи 37,88%.

Након тога, процентуално су најзаступљенија кривична дела из групе кривичних дела против привреде и то са уделом од 20,26%. Између осталог је и из тог разлога у овом периоду дошло до реформе кривичног законодавства, када је реч о овој групи кривичних дела реч. Сама реформа кривичног законодавства у погледу кривичних дела против привреде отпочела је 2009. године, доношењем Закона о изменама и допунама Кривичног законика, када је дошло до поштравања прописаних казни за велики број кривичних дела, пре свега за кривична дела из групе кривичних дела против привреде. Значајан напредак у квалитативном смислу свакако представља техничко и суштинско побољшавање једног броја инкриминација (Делић, 2014; 237). Доношењем Закона о изменама и допунама из 2016. године, глава кривичних дела против привреде структурално и садржински значајно је промењена. Успостављена је нова систематика кривичних дела, првенствено према критеријуму њихове сродности, прописано је седам нових кривичних дела и три кривична дела из ове главе су декриминализована (Стојановић, 2018; 158).

Анализом статистичких података Вишег суда у Београду за период 2012-2016. године уочавамо да је у овом периоду правноснажно осуђено чак 73 лица за кривично дело недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи, што износи чак 32,16%, имајући у виду укупан број правноснажно осуђених лица за кривична дела са елементом организованог криминалитета за наведени период. То заправо и није изненађујући податак, уколико имамо у виду чињеницу да је кријумчарење миграната

једна од најзначајнијих криминалних активности које се одвијају на Балканском полуострву у претходном периоду, па и у периоду од 2012. до 2016. године, а да је Република Србија у наведеном периоду представљала транзитну земљу, у којој се мигранти привремено задржавају на путу ка дестинацијама у којима желе да се трајно настане- земљама Западне Европе. Највећи број миграната води порекло из земаља Блиског Истока, који су, услед избијања сукоба у својим матичним државама, али и због свеукупне друштвене ситуације на овим подручјима, постали део масовних миграционих кретања у Европи.

Кријумчарење људи је проблем транснационалног карактера, одвија се на територијама великог броја држава и по правилу ова криминална активност се одвија преко организованих криминалних група. Корпус услуга које ове организоване криминалне групе пружају поприлично је широк- фалсификују личне исправе и друге документе неопходне за улазак на путовање, али и трајно настањење на територији земље крајње дестинације, организују транспорт, смештај, а своје услуге наплаћују у новцу. Рецимо, према подацима МУП РС из 2015. године, за транспорт миграната из Грчке преко Македоније до Србије у 2015. години плаћао се новчани износ од 300 до 1.500 евра по особи, у зависности од начина транспорта, квалитета смештаја и других услуга. Новац се најчешће унапред предавао особи у неком од већих градова у Грчкој, а у неким случајевима директно возачу који превози или лицу које је претходник возилу које превози мигранте (Бошковић, Рацић, 2018; 265).

4.1. Казнена политика за кривична дела организованог криминалитета у периоду од 2012-2016. године

Анализом статистичких података за кривична дела са елементом организованог криминалитета за период 2012-2016. година, односно, анализом података Вишег суда у Београду о кривичним санкцијама које су изречене учиниоцима кривичних дела са елементом организованог криминалитета, можемо уочити да је свим учиниоцима кривичних дела са елементом организованог криминалитета изречена казна затвора, као једна од кривичних санкција која је предвиђена кривичним законодавством Републике Србије.

У праву Републике Србије постоји посебан режим извршења казне затвора које су изречене учиниоцима кривичних дела са елементом организованог криминала. Тачније, Законом о извршењу казне затвора за кривична дела организованог криминала Републике Србије уређен је поступак извршења казне затвора за кривична дела која се, у смислу

Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, сматрају кривичним делима организованог криминала, дефинише се организација и надлежност државних органа у поступку извршења казне, положај осуђених лица, као и надзор над извршењем казне затвора. Чланом 2 овог закона формирано је и Посебно одељење за издржавање казне затвора за кривична дела са елементом организованог криминала. Такође, Законом о извршењу казне затвора за кривична дела организованог криминала прописани су услови када се одређено лице може упутити на издржавање казне затвора у Посебно одељење, а одредбом члана 14 став 1 тачка 1-5 наведеног закона прописано је да се на издржавање казне затвора у Посебно одељење упућује пунолетно лице мушког пола, које је правноснажно осуђено, а налазило се у притвору до правноснажности те пресуде, односно правноснажно је осуђено у одсуству за кривична дела организованог криминала уколико се утврди да постоје околности и да су испуњени услови који су предвиђени чланом 14 став 1 поменутог закона.⁷

Анализом статистичких података Вишег суда у Београду за период 2012-2016. године можемо уочити да су учиниоцима кривичних дела са елементом организованог криминалитета у овом периоду изрицане казне које су се кретале у границама предвиђеним законом за конкретно извршена кривична дела. Можемо уочити и то да није постојала широко распрострањена пракса за изрицањем најтежих казни затвора- казне затвора у трајању од 10-20 година, 20-30 година и 30-40 година. Ова чињеница се може превасходно оправдати тиме да је у наведеном периоду велики број правноснажних осуђујућих пресуда за кривична дела са елементима организованог криминалитета донет управо на основу закљученог споразума о признању кривичног дела, а чији битан елемент, између осталог, представља споразум странака о врсти, мери или распону казне или друге кривичне санкције.

Такође, приметно је да је најтежа казна која је предвиђена кривичним законодавством Републике Србије- казна затвора у трајању од 30 до 40 година, изречена три пута и то само за кривично дело убиство представника највиших државних органа, из члана 310 Кривичног законика. Са друге стране, казна затвора у трајању од 20 до 30 година изречена је само једном приликом у овом периоду- учиниоцу кривичног дела тешко убиство из члана 114 Кривичног законика. Када је реч о казни затвора у трајању од 10 до 20 година, ова казна изречена је више пута, и то: једном учиниоцу кривичног дела тешко убиство из члана 114 Кривичног законика, изречена

⁷ Чл.14, ст.1, тач.1-5 Закона о извршењу казне затвора за кривична дела организованог криминала, Службени гласник РС, бр. 72/2009 и 101/2010

је 13 пута учиниоцима кривичног дела недозвољена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246 Кривичног законика, као и приликом доношења 4 правноснажних осуђујућих пресуда учиниоцима кривичног дела трговина људима из члана 388 Кривичног законика.

Са друге стране, анализом података Вишег суда у Београду за напред наведени период можемо уочити да је казна затвора у трајању до једне године изречена само четири пута- два пута учиниоцима кривичног дела удруживање ради вршења кривичних дела из члана 346 Кривичног законика, једном учиниоцу кривичног дела фалсификовање исправе из члана 355 Кривичног законика и једном учиниоцу кривичног дела проневера из члана 364 Кривичног законика. Уколико имамо у виду велики степен друштвене опасности који карактерише кривична дела са елементом организованог криминалитета као и тежину извршених кривичних дела у периоду од 2012-2016. године, податак да је казна затвора у трајању мањем од годину дана изрицана само изузетно и у малом броју случајева заправо и није изненађујућег карактера.

4.2. Организовани криминалитет и споразум о признању кривичног дела у периоду од 2012-2016. године

Споразум о признању кривичног дела у законодавство Републике Србије уведен је са доношењем Законика о кривичном поступку из 2013. године, тако што је овим законским прописом регулисано ко закључује наведени споразум, у којој фази кривичног поступка, детаљно је регулисана садржина споразума о признању кривичног дела, ко одлучује о споразуму и које судске одлуке могу бити донете на основу закљученог споразума о признању кривичног дела. Законик о кривичном поступку не даје тачну дефиницију наведеног споразума, али је исти врло често предмет дефинисања у домаћој литератури. Свакако једну од најопширнијих дефиниција даје др Данило Николић, који споразум о признању кривичног дела дефинише као у писменој форми сачињену сагласност слободних воља јавног тужиоца с једне стране, и окривљеног и његовог браниоца с друге стране, којим окривљени свесно, добровољно и са искљученом могућношћу заблуде у потпуности признаје кривицу за једно или више кривичних дела за која се терети, а која су предмет оптужбе, а јавни тужилац заузврат пристаје на давање појединих уступака окривљеном, који се односе на врсту и висину кривичних санкција, евентуално одустајање тужиоца од гоњења за друга кривична дела која нису предмет споразума, као и о другим односима који произилазе из кривичних дела која су предмет споразума или су у вези са тим или другим кривичним делима (Николић, 2009, 17).

Иначе, на основу података Вишег суда у Београду за период од 2012. до 2016. године, велики број правноснажних осуђујућих пресуда за кривична дела са елементом организованог криминалитета донет је управо на основу закљученог споразума о признању кривичног дела између надлежног тужилаштва и окривљених. Тачније, у периоду од 2012. до 2016. године чак 124 лица правноснажно су осуђена на основу напред наведеног споразума, што процентуално износи чак 54.63% у односу на укупан број правноснажно осуђених лица за кривична дела са елементима организованог криминала. Дакле, неспорно је да је у овом периоду постојала развијена пракса за доношење правноснажних осуђујућих пресуда за кривична дела са елементима организованог криминала на основу споразума о признању кривичног дела. Ово је нарочито био случај када је реч о групи кривичних дела које карактерише то да се њихово припремање и извршење одвија на територији већег броја држава. На тај начин, спречава се криминално деловање организованих криминалних група не само на територији Републике Србије, већ и на глобалном нивоу.

Овај податак веома је значајан, посебно уколико имамо у виду сврху самог споразума о признању кривичног дела- а то је већа ефикасност кривичног поступка. Иначе, у теорији се сматра да ефикасан кривични поступак у себи садржи две међусобно условљене и нераздвојне компоненте- трајање кривичног поступка и законитост кривичног поступка (Турањанин, 2016; 20) Или, другим речима, само кривични поступак који је спроведен на законит начин, а који траје релативно кратко време, уз пуно уважавање свих права окривљеног, а посебно права на одбрану, може се сматрати ефикасним кривичним поступком. Доношењем пресуде којом се у целости прихвата закључени споразум о признању кривичног дела, знатно се скраћује трајање самог кривичног поступка, а имајући у виду чињеницу да је саставни део споразума и изјава о одрицању странака и браниоца од права на жалбу против одлуке којом је суд у потпуности прихватио споразум, на овај начин спречава се и вођење другостепених поступака.

Конкретно, за период од 2012. до 2016. године, од укупно 73 правноснажно осуђена лица за кривично дело недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи, чак 47 лица је осуђено на основу закљученог споразума о признању кривичног дела, што у процентима износи чак 64,38% у односу на укупан број правноснажно осуђених лица за овај период. Уколико имамо у виду то да је проблем ирегуларних миграната глобални проблем, да је у Републици Србији у претходним годинама регистровано велики број ирегуларних миграната, као и то да је Република Србија у највећем броју случајева само транзитна земља, а не земља крајњег

одредишта миграната, овако брзим и ефикасним деловањем државе у циљу процесуирања и кажњавања учиниоца кривичних дела, спречава се деловање организованих криминалних група и то не само на територији Републике Србије, већ и на територији других држава, где ове криминалне групе обављају своју криминалну активност.

Такође, анализом статистичких података Вишег суда у Београду за период од 2012. до 2016. године можемо уочити да је у наведеном периоду правноснажно осуђено чак 24 лица на основу закљученог споразума о признању кривичног дела за кривично дело недозвољена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246 КЗ. Имајући у виду да је за наведени период правноснажно осуђено чак 44 лица за ово кривично дело, стичемо утисак да је реч о кривичном делу које се често извршава на територији Републике Србије, те да пракса закључивања споразума о признању кривичног дела за ово кривично дело представља ефикасан инструмент у борби против овог облика криминалног деловања.

5. Закључак

Организовани криминалитет, као негативан друштвени феномен, свакако представља једну од највећих опасности са којима се друштво данас сусреће. Обзиром на чињеницу да активност криминалних група у највећем броју случаја није везана за територију једне државе, већ се по правилу одвија на територији већег броја држава, а често и већег броја континената, спречавање организованог криминалитета данас представља велики проблем за чије решавање је заинтересована читава међународна заједница.

Аутор овог чланка је анализом рада државних органа, уско специјализованих за борбу против организованог криминалитета у петогодишњем периоду (2012-2016. година) указао на учесталост јављања организованог криминалитета, као и на најчешће облике организованог криминалитета на територији Републике Србије у наведеном периоду. На основу анализе њиховог рада можемо уочити да се данас у Републици Србији организованом криминалитету приступа као озбиљном проблему, који угрожава основне друштвене вредности једне државе. Управо из тог разлога, судски поступци који се воде за кривична дела са елементом организованог криминалитета, иако су веома сложени, завршавају се у релативном кратком року, што потврђује управо велики број правноснажно осуђених лица за ова кривична дела.

Чињеницу да постоји озбиљна намера државе да реши проблем организованог криминала потврђују и даље законодавне реформе, које

су уследиле управо 2016. године са доношењем Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, чијим доношењем се формирају нови органи, поред већ постојећих, за борбу против организованог криминалитета. Ове реформе, пре свега, имају за циљ што брже откривање кривичних дела са елементом организованог криминала и брже процесуирање учинилаца ових кривичних дела, како би се спречило њихово даље криминално деловање, и то не само на територији Републике Србије већ и на међународном нивоу.

Листа референци

Бошковић, А., Раџић, И. (2018). Ирегуларне миграције у Републици Србији са посебним освртом на кријумчарење људи од стране организованих криминалних група. Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања. 2(XXXVII). 271-285;

Делић Н. (2014). Нова решења у посебном делу Кривичног законика Србије. Београд;

Грубач М. (2009). Организовани криминал у Србији. Зборник радова правног факултета у Сплиту. XLVI. 701-709;

Грубач М. (2008). Организовани криминал у Србији као појава новијег времена. Борба против организованог криминала у Србији: од постојећег законодавства до свеобухватног предлога реформе. Београд. UNICRI, Институт за упоредно право и Универзитет у Фиренци, Одсек за упоредно и кривично право. 31-47;

Јовашевић Д. (2013). Организовани криминал у праву Републике Србије. Супродстављање савременом организованом криминалу и тероризму. Београд: Криминалистичко полицијска академија. 305-316;

Јовашевић Д. (2011). Лексикон кривичног права. Београд; Службени гласник Београд

Кривични законик, Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016)

Николић, Д. (2009), Страначки споразум о кривици. Београд;

Стојановић З. (2018) Коментар кривичног законика. Београд.

Турањанин, В. (2016). Споразум о признању кривичног дела. Крагујевац

Закон о извршењу казне затвора за кривична дела организованог криминала, Службени гласник РС, бр. 72/2009 и 101/2010

Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, Службени гласник РС, бр. 94/2016 и 87/2018 – др.закон

Шкулић М. (2003). Организовани криминалитет: појам и кривичнопроцесни аспекти. Београд; Досије.

Резиме

Организовани криминалитет је негативна друштвена појава и представља добро организовану криминалну делатност већег броја лица (групе лица) са унутрашњом поделом рада који се свесно, вољно и плански баве вршењем тешких кривичних дела са циљем стицања добити. Реч је о проблему транснационалног карактера, са којим се сусреће читава међународна заједница, а ово, пре свега, због чињенице да делатност организованих криминалних група најчешће није везана за територију једне државе, већ се одвија на територији већег броја различитих држава истовремено.

Предмет овог чланка првенствено је теоријско одређење појма организованог криминалитета, имајући у виду важећу законску регулативу и најзначајније изворе права у Републици Србији у овој области. Осим тога, говори се и о историјском развоју организованог криминалитета, као друштвеног и правног појма, као и о факторима који су нарочито погодовали његовом развоју на територији Републике Србије. Тумачењем одредби сада важећег Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и тероризма из 2016. године аутор даје и детаљну анализу рада и организације државних органа надлежних за поступање у поступцима који се воде поводом кривичних дела са елементом организованог криминалитета.

С обзиром да је до доношења и ступања на снагу Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и тероризма из 2016. године за вођење судских поступака против учинилаца кривичних дела са елементом организованог криминала, искључиво било надлежно само посебно одељење Вишег суда у Београду, аутор је анализом података о броју правноснажно осуђених лица које поседује Виши суд у Београду за период 2012-2016 указао на учесталост јављања кривичних дела са елементом организованог криминалитета на територији Републике Србије у овом периоду. Анализом статистичких

података Вишег суда у Београду можемо уочити и то који су најчешћи облици јављања организованог криминалитета што је од посебног значаја за њихову превенцију у будућем периоду. Такође, аутор је указао и на разлоге који су, по његовом мишљењу, допринели томе да се поједини облици организованог криминалитета јављају у већој мери на територији Републике Србије, а имајући у виду целокупно стање у држави у овом периоду.

На основу података коју поседује Виши суд у Београду, аутор је анализирао и казнену политику Републике Србије, када је о овој групи кривичних дела реч. Тачније, предмет анализе била је пракса изрицања казне затвора учиниоцима кривичних дела са елементом организованог криминалитета, а аутор је указао и на посебан режим извршења казне затвора за ову групу кривичних дела, успостављен Законом о извршењу казне затвора за кривична дела организованог криминала из 2009. године.

Осим тога, аутор је анализом статистичких података Вишег суда у Београду указао и на широко распрострањену праксу закључивања споразума о признању кривичног дела са окривљенима у овим поступцима, као и о томе колики је значај закључивања овог споразума ради постизања веће ефикасности кривичног поступка и што брже реакције државних органа, како би се спречило даље деловање организованих криминалних група и смањила стопа организованог криминалитета на територији Републике Србије.

FORMS OF ORGANIZED CRIME IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Jelena Mladenović

PhD Student, Faculty of Law, University of Niš

Summary

Organised crime is a negative social phenomenon, which is defined as organised criminal activity of a group of people. Each member of the organised criminal group participates in criminal activities consciously for financial gain. Organised crime is a transnational and international problem, primarily due to the fact that the organised criminal group activities take place on the territory of many different countries at the same time.

The main subject matter of this research is the theoretical definition of organized crime, primarily considering the positive legislation of the Republic of Serbia on this matter. The paper first provides an overview of historical development of organized crime, as a social phenomenon and legal concept, and elaborates on the reasons which contributed to the presence of organised crime in the Republic of Serbia. Then, the author explores the provisions of the Act on Organization and Jurisdiction of State Authorities in Suppression of Organized crime, Terrorism and Corruption (2016) and provides a detailed analysis of the work and organisation of state authorities in charge of instituting and conducting proceedings in criminal cases involving elements of organized crime.

Before the adoption of the 2016 Act on Organization and Jurisdiction of State Authorities in Suppression of Organized Crime, Terrorism and Corruption, the special department created in High Court in Belgrade was the only judicial institution in charge of proceedings related to organized crime. For this reason, the author analyzes the statistical data of the High Court in Belgrade about final judgments in this matter, in order to identify the frequency of criminal acts with the element of organized crime in the territory of the Republic of Serbia in the period of 2012-2016. This could be of great importance for preventing organized crime in the future.

The research also focuses on the criminal policy of state authorities in this period of time. In particular, on the basis of collected data, the author analyzes the judicial practice concerning the sentence of imprisonment imposed on the perpetrators of criminal acts involving elements of organized crime. The author elaborates on the special regime for the execution of prison sentences for this group of criminal acts, which is established by the Act on Execution of Prison Sentence for Criminal Offences with elements of Organized Crime (2009).

The analysis of the statistical data issued by the High Court in Belgrade has also pointed to a widely spread practice of state authorities to conclude plea bargaining agreements with offenders who admit the commission of the criminal offence. This practice is primarily aimed at increasing the efficiency of criminal proceedings and preventing organized crime and organized criminal group activities in the Republic of Serbia.

Keywords: organised crime, criminal act, law, punishment, criminal group.